

Gemeente De Marne

Gemeente De Marne

Accountantsverslag over het boekjaar 2017

**Aan de leden van de gemeenteraad
van de gemeente De Marne
Postbus 11
9965 ZG LEENS**

Datum: 18 juni 2018

**Onderwerp:
Accountantsverslag 2017**

**Ons kenmerk:
RVB – 2017 - 30001401**

Geachte leden van de gemeenteraad,

Hierbij ontvangt u ons accountantsverslag over het boekjaar 2017. Dit verslag bevat de belangrijkste uitkomsten van onze werkzaamheden, waarvan wij vinden dat die voor u relevant zijn voor een goed begrip van de jaarrekening 2017, en voor het beoordelen van de financiële positie van uw gemeente.

De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college. In overeenstemming met uw opdracht hebben wij de jaarrekening 2017 gecontroleerd.

Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening van de gemeente De Marne.

Wij zullen deze rapportage tijdens de bijeenkomst op 21 juni 2018 a.s. graag met uw auditcommissie bespreken en eventuele vragen die er zijn, beantwoorden.

Het verslag van bevindingen is, zoals hiervoor reeds verwoord, bedoeld om u te ondersteunen in uw beoordeling van de jaarrekening 2017. De bevindingen en beschouwingen in dit verslag komen voort uit onze controlewerkzaamheden. Wij wijzen u erop dat uw controlerende taak uiteraard verder gaat dan uitsluitend het financieel getinte perspectief vanuit de accountantscontrole.

Met vriendelijke groet,
Astrium Overheidsaccountants B.V.

Drs. N.E. Lansbergen RA EMITA RE

INHOUDSOPGAVE

1. Kernpunten van de controle
2. Decentralisaties overheid
3. Grondexploitaties
4. Voorzieningen
5. Analyse vermogen en resultaat
6. Interne beheersing
7. Vennootschapsbelasting
8. Overige bevindingen jaarrekeningcontrole

Bijlagen

- A: Niet-gecorrigeerde controleverschillen
- B: Onafhankelijkheidsbevestiging en overige dienstverlening

1 KERNPUNTEN VAN DE CONTROLE

1.1 Controleverklaring	De jaarrekeningcontrole is uitgevoerd zoals overeengekomen in de opdrachtbevestiging. In het najaar van 2017 hebben wij de interim-controle verricht, die gericht is op de processen binnen de gemeente. De interimcontrole hebben wij afgesloten met een managementletter. De controle in het voorjaar 2018 is gericht op de jaarrekening zelf. De uitgevoerde werkzaamheden hebben geresulteerd in een controleverklaring bij de jaarrekening 2017. Deze controleverklaring hebben wij u op DATUM 2018 separaat toegezonden.
1.2 Reikwijdte van de controle	Met de opdrachtbevestiging heeft u ons de opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2017. De reikwijdte van onze controle staat hierin omschreven. Er is gedurende het verloop van de controle over 2017 op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle. Tijdens de uitvoering van de oorspronkelijke controleplanning hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2017 voldoende voor de doelstelling van onze controle.
1.3 Vermogen en resultaat	Het gerealiseerd resultaat (inclusief de mutaties in de reserves) bedraagt circa € 1.709.000 versus een begroot resultaat (na wijziging) van € 0. In hoofdstuk 5 gaan wij nader in op het resultaat en de ontwikkeling van het (weerstands)vermogen. In de jaarrekening (hoofdstuk 1 Samenvatting) heeft het College de belangrijkste wijzigingen toegelicht. Alle voor- en nadelen ten opzichte van de begroting zijn voornamelijk incidenteel van aard. Bij het vaststellen van de jaarrekening verzoekt het College aan de Raad om onder meer niet bestede gelden ad € 921.000 (voor lopende projecten) over te hevelen naar het volgende verantwoordingsjaar.
1.4 Onafhankelijkheid	• Astrium Overheidsaccountants B.V. (hierna: Astrium) is onafhankelijk van de gemeente De Marne en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels en het beleid ten aanzien van onafhankelijkheid. • Ons zijn geen relaties bekend tussen Astrium en de gemeente De Marne, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. • Bijlage B bevat een nadere uiteenzetting van onze onafhankelijkheid.

1.5 Sociaal Domein

Jeugdzorg - RIGG

Voor de kosten Jeugdwet steunt de gemeente De Marne op de productieverantwoording inclusief controleverklaring van de RIGG. Op basis van de ontvangen controleverklaring bij de productieverantwoording resteert inzake de kosten Jeugdwet een onzekerheid van € 28.208.

Daarnaast is de afrekening over de jaren 2016 en 2017 van de RIGG voor een bedrag van € 59.192 te laag verantwoord als verplichting in de jaarrekening 2017. Uit de definitieve afrekening blijkt dat de RIGG een groter exploitatietekort over het boekjaar 2017 dan aanvankelijk ingeschat. Hierdoor moet ook de gemeente De Marne meer bijdragen aan het exploitatietekort over 2017 ad € 88.000 bij de RIGG dan reeds ingeschat in de jaarrekening 2017, hetgeen wel deels wordt gecompenseerd met een restitutie over 2016 ad € 29.000.

WMO Zorg in natura

De Zorg in natura WMO wordt uitgevoerd door landelijke en lokaal opererende zorgaanbieders. Conform het landelijk controleprotocol I-sociaal Domein zijn productieverantwoordingen en controleverklaringen opgevraagd bij de zorgaanbieders. Van enkele belangrijke zorgaanbieders zijn deze productieverantwoordingen en controleverklaringen (nog) niet ontvangen. Hierdoor is sprake van een onzekerheid van € 2.090 voor WMO begeleiding en voor € 0 voor Huishoudelijke Hulp. Dit bedrag is als onzekerheid in de foutenevaluatie meegenomen.

PGB-budget

Op 26 maart 2018 heeft de Sociale Verzekeringsbank (SVB) verantwoordingen inzake de PGB's voor Jeugd en WMO aan de gemeenten toegezonden. De SVB heeft zelf vastgesteld dat de rechtmatigheid van de uitvoering van de PGB's inzake Jeugd en WMO niet kan worden vastgesteld. Er is dan ook geen goedkeurende verklaring vanuit de SVB ontvangen. Vanuit de gemeente De Marne zijn geen aanvullende herstelacties uitgevoerd om de onzekerheid te doen verminderen. Dat heeft tot gevolg dat de uitgaven voor de PGB's voor WMO en Jeugd ad € 953.909 als onzekerheid in de foutenevaluatie zijn meegenomen.

1.6 Grondexploitaties

De gemeente De Marne heeft de exploitatieberekeningen van de grondexploitaties ten behoeve van de jaarrekening 2017 geactualiseerd. Wij hebben vastgesteld of de uitgangspunten aanvaardbaar zijn.

De waarde van de balanspost voorraden per eind 2017 in de balans van de gemeente De Marne bedraagt € 134.000.

De boekwaarde van de in exploitatie genomen gronden is als volgt opgebouwd:

(bedragen x € 1.000)	Saldo van gerealiseerde kosten en opbrengsten	Genomen verlies	Genomen winst	Boekwaarde
Complex Doornbos-Zoutkamp	-75.000	0	65.000	-10.000
Complex Trekweg-Ulrum	44.000	400.000	0	-356.000
Complex Bedrijventerrein De Marne-Ulrum	420.000	0	0	420.000
Tuinbouwbedrijventerrein Kruisweg	95.000	15.000	0	80.000
Totaal	484.000	415.000	65.000	134.000

	Onze conclusie is dat wij kunnen instemmen met de schattingen die door het college zijn gemaakt bij de actualisatie van de complexen en daarmee ook met de uitkomsten van deze actualisatie. In hoofdstuk 3 gaan wij nader in op de controle alsmede de uitkomsten daarvan inzake de grondexploitaties.		
1.7 Voorzieningen	Toereikendheid van voorzieningen, zoals opgenomen in de jaarrekening, is een belangrijk toetspunt in onze controle. Daarnaast hebben we beoordeeld of de gevormde voorzieningen voldoen aan de eisen en voorwaarden die de verslagingswetgeving voor de gemeente (BBV) daaraan stelt. Onze conclusie is dat een adequate onderbouwing aanwezig is voor de voorzieningen, waaruit blijkt de voorzieningen toereikend zijn. In hoofdstuk 4 gaan wij nader in op de controle van de voorzieningen.		
1.8 Goedkeurings- en rapporteringstolerantie	De materialiteit bij de planning en uitvoering van de jaarrekeningcontrole 2017 is € 451.500. Deze materialiteit vloeit voort uit het door de gemeenteraad vastgestelde controleprotocol, hetgeen voldoet aan de wettelijk voorgeschreven minimumvereisten.		
	Goedkeuringstoleranties	Toelichting	Bedrag
	Fouten	1% van de totale lasten	€ 451.500 (2016: € 368.000)
	Onzekerheden	3% van de totale lasten	€ 1.354.500 (2016: € 1.104.000)
	Rapporteringstoleranties		
	Fouten	5% van de goedkeuringstolerantie	€ 22.500
	Onzekerheden		€ 22.500
	Realisatie fouten en onzekerheden <i>Zie bijlage A van deze rapportage</i>	Strekking van de controleverklaring	
	Fouten	Goedkeurend	€ 76.027 (getrouwheid) € 76.027 (rechtmatigheid)
	Onzekerheden	Goedkeurend	€ 984.207 (getrouwheid) € 984.207 (rechtmatigheid)

2 DECENTRALISATIES OVERHEID

2.1 Bevindingen sociaal domein	Het college van de gemeente De Marne is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarrekening 2018. Bij het sociaal domein is de gemeente echter afhankelijk van diverse partijen, zoals de Sociale Verzekeringsbank (SVB) en tal van zorgaanbieders zoals de RIGG. Om verantwoording af te kunnen leggen over de lasten die samenhangen met het sociaal domein is de gemeente daarom afhankelijk van het verkrijgen van betrouwbare verantwoordingsinformatie van deze partijen. Deze verantwoordingsinformatie is, ondanks de inspanningen van de gemeente, niet volledig verkregen. Dit uit zich in de onderstaande bevindingen.
2.2 Verantwoording Jeugdzorg via de RIGG	De geldstromen inzake de Jeugdzorg van De Marne lopen via de RIGG (Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten). De accountant van de RIGG heeft op 12 juni 2018 een goedkeurende controleverklaring verstrekt bij de verantwoording Jeugd. De geconstateerde onzekerheden in de totale verantwoording bedragen circa 1,2 %. Voor een beperkt deel kon de prestatielevering niet worden vastgesteld. Aangezien het solidariteitsprincipe wordt toegepast en er voor 90% van de lasten sprake is van finale kwijting, wordt de totale onzekerheid op de verantwoording RIGG via de reguliere en vastgestelde verdeelsleutel verdeeld over de gemeenten. Dat betekent dat wij voor de gemeente De Marne een bedrag van € 28.208. als onzekerheid in de foutenevaluatie meenemen.
2.3 Afrekening exploitatietekort RIGG	Ultimo mei 2018 heeft de RIGG aangegeven dat het exploitatietekort over het boekjaar 2017 hoger zal zijn dan aanvankelijk is ingeschat. Het gevolg hiervan is dat de gemeente De Marne een ‘extra’ bijdrage in het exploitatietekort 2017 moet doen van € 88.000. Dit wordt voor € 29.000 gecompenseerd door een positieve compensatie vanuit de RIGG over het boekjaar 2016. Per saldo is de schuld aan de RIGG per 31 december 2017 voor een bedrag van € 59.192 te laag verantwoord in de jaarrekening. Dit bedrag is als fout meegenomen in de foutenevaluatie.
2.4 Persoonsgebonden budgetten WMO en Jeugd	De bestedingen inzake de persoonsgebonden budgetten (PGB) van de gemeente De Marne bedragen in 2017 € 953.909 voor WMO en Jeugd. Ten aanzien van de PGB's merken wij het volgende op: - Op 26 maart 2018 heeft de SVB verantwoordingen inclusief controleverklaring inzake de PGB's voor Jeugd en WMO aan de gemeenten toegezonden. De SVB heeft zelf vastgesteld dat de rechtmatigheid van de uitvoering van de PGB's inzake Jeugd en WMO niet kan worden vastgesteld. Er is dan ook geen goedkeurende verklaring vanuit de SVB ontvangen. Vanuit de gemeente De Marne zijn geen compenserende maatregelen uitgevoerd om de onzekerheid te doen verminderen. Dat heeft tot gevolg dat de PGB voor WMO en Jeugd ad € 953.909 als onzekerheid in de foutenevaluatie is meegenomen. - Naar verwachting zal de SVB in 2018 weer belangrijke stappen zetten om de controle en verantwoording van de PGB's te verbeteren. Wij adviseren u ook om in het gemeentelijke proces waarborgen in te bouwen om meer grip te krijgen op de rechtmatigheid van de verstrekking en besteding van de PGB's.

2.5 WMO Zorg in natura	Ten aanzien van de zorg in natura WMO begeleiding en Huishoudelijke Hulp merken wij het volgende op: ▪ De jaarlast van WMO is mede gebaseerd op de ontvangen productieverantwoordingen van zorgaanbieders. ▪ De Zorg in natura WMO wordt uitgevoerd door landelijke en lokaal opererende zorgaanbieders. Conform het landelijk controleprotocol I-sociaal Domein zijn productieverantwoordingen en controleverklaringen opgevraagd bij de zorgaanbieders. Van enkele zorgaanbieders is dit (nog) niet ontvangen. Hierdoor is sprake van een onzekerheid van € 2.090 voor WMO begeleiding en voor € 0 voor Huishoudelijke Hulp. Het totale bedrag ad € 2.090 is als onzekerheid in de foutenevaluatie meegenomen.
2.6 Beschermd Wonen	Op basis van de opgave vanuit de gemeente Groningen voor het project Beschermd Wonen d.d. 17 mei 2018 blijkt, dat de gemeente De Marne een definitieve ‘vordering’ heeft voor het project Beschermd Wonen van € 132.754 op 31 december 2017. In de jaarrekening 2017 is op basis van eerdere informatie over het project Beschermd Wonen een vordering opgenomen van € 149.589. Hierdoor is de vordering in de jaarrekening 2017 voor een bedrag van € 16.835 te hoog verantwoord. Dit bedrag is als fout meegenomen in de foutenevaluatie.

3 GRONDEXPLOITATIES

3.1 Samenvatting	Wij hebben de grondexploitatie 2017 beoordeeld en onze bevindingen zijn in deze paragraaf opgenomen. Samenvattend concluderen wij: 1) De gemeente De Marne heeft voor alle BIE (bouwgronden in exploitatie) een individueel en geactualiseerd exploitatieplan opgesteld; 2) Er zijn in 2017 geen grondexploitaties geopend dan wel gesloten. 3) In het boekjaar 2017 is een tussentijdse winst genomen voor Doornbos-Zoutkamp en een voorziening genomen voor twee grondexploitaties (Trekweg-Ulrum en Tuinbouwbedrijventerrein-Kruisweg).																																				
3.2 Parameters grondexploitaties	De belangrijkste parameters in de grondexploitatie betreffen de rente, de indexering op kosten en opbrengsten en de woningbouwplanning. Naar aanleiding van onze controle merken wij op: ▪ Conform de BBV richtlijnen mag de maximale looptijd van de grondexploitaties 10 jaar bedragen. Alle complexen voldoen aan dit vereiste. ▪ De rekenrente en disconteringsvoet is met ingang van 2017 berekend op 2,5% (2016 : 1%). Deze wijkt af van de gecalculeerde rekenrente en niet in lijn met de stellige uitspraak van de commissie BBV hierover (2%). Aangezien het financieel effect beperkt is en er sprake is van een voorzichtige benadering maakt deze bevinding geen onderdeel uit van de foutenevaluatie. ▪ De kosten- en opbrengstenindexering voor de grondexploitatie is bepaald op 0 %. Voor opbrengstenstromen is dit een voorzichtige benadering. Voor kostenstromen zou een reëel percentage van bijvoorbeeld 1,5 % meer recht doen aan de realiteit. Gelet op de beperkte impact in de doorrekening kunnen wij hier mee instemmen. ▪ Wij hebben vastgesteld dat in doorrekening van de grondexploitatie de juiste prijzen zijn gehanteerd, die door de raad zijn vastgesteld																																				
3.3 Ontwikkeling grondexploitaties in 2017	De vier bouwgronden in exploitatie (grondexploitaties) van de gemeente hebben zich in 2017 als volgt ontwikkeld: <table><tr><th>Grondexploitatie</th><th>Beginbalans 1.1.2017</th><th>Vermeerdering (investeringen)</th><th>Vermindering (ontvangsten)</th><th>Winstneming / voorzieningen</th><th>Eindbalans 31.12.2017</th></tr><tr><td>Doornbos-Zoutkamp</td><td>€ 20.000 (-)</td><td>€ 1.000</td><td>€ 56.000</td><td>€ 65.000 (+)</td><td>€ 10.000 (-)</td></tr><tr><td>Trekweg-Ulrum</td><td>€ 18.000</td><td>€ 26.000</td><td>€ -</td><td>€ 400.000 (-)</td><td>€ 356.000 (-)</td></tr><tr><td>Bedrijventerrein De Marne-Ulrum</td><td>€ 440.000</td><td>€ 6.000</td><td>€ 26.000</td><td>€ 0</td><td>€ 420.000</td></tr><tr><td>Tuinbouwbedrijventerrein Kruisweg</td><td>€ 94.000</td><td>€ 1.000</td><td>€ -</td><td>€ 15.000 (-)</td><td>€ 80.000</td></tr><tr><td>Totaal</td><td>€ 532.000</td><td>€ 34.000</td><td>€ 82.000</td><td>€ 350.000</td><td>€ 134.000</td></tr></table>	Grondexploitatie	Beginbalans 1.1.2017	Vermeerdering (investeringen)	Vermindering (ontvangsten)	Winstneming / voorzieningen	Eindbalans 31.12.2017	Doornbos-Zoutkamp	€ 20.000 (-)	€ 1.000	€ 56.000	€ 65.000 (+)	€ 10.000 (-)	Trekweg-Ulrum	€ 18.000	€ 26.000	€ -	€ 400.000 (-)	€ 356.000 (-)	Bedrijventerrein De Marne-Ulrum	€ 440.000	€ 6.000	€ 26.000	€ 0	€ 420.000	Tuinbouwbedrijventerrein Kruisweg	€ 94.000	€ 1.000	€ -	€ 15.000 (-)	€ 80.000	Totaal	€ 532.000	€ 34.000	€ 82.000	€ 350.000	€ 134.000
Grondexploitatie	Beginbalans 1.1.2017	Vermeerdering (investeringen)	Vermindering (ontvangsten)	Winstneming / voorzieningen	Eindbalans 31.12.2017																																
Doornbos-Zoutkamp	€ 20.000 (-)	€ 1.000	€ 56.000	€ 65.000 (+)	€ 10.000 (-)																																
Trekweg-Ulrum	€ 18.000	€ 26.000	€ -	€ 400.000 (-)	€ 356.000 (-)																																
Bedrijventerrein De Marne-Ulrum	€ 440.000	€ 6.000	€ 26.000	€ 0	€ 420.000																																
Tuinbouwbedrijventerrein Kruisweg	€ 94.000	€ 1.000	€ -	€ 15.000 (-)	€ 80.000																																
Totaal	€ 532.000	€ 34.000	€ 82.000	€ 350.000	€ 134.000																																

Doornbos-Zoutkamp

In 2017 is voor het complex Doornbos-Zoutkamp een perceel geleverd en verkocht waardoor een vermindering van € 56.000 is ontstaan. Het betreft een winstgevend project waardoor in 2017 een tussentijdse winst is genomen van € 65.000. De totale kosten overschrijden deze ontvangsten niet waardoor per saldo een negatieve boekwaarde ontstaat. Op basis van de exploitatiebegroting van dit complex worden in 2018 de laatste kosten gemaakt ad € 10.000 voor de aanleg van wegen en onderhoud. Wij adviseren u overeenkomstig uw eerdere besluitvorming deze grondexploitatie in 2018 af te sluiten mede in het kader van de nieuwe gemeente Het Hogeland per 1 januari 2019.

Trekweg-Ulrum

De verwachting is een nadelig resultaat (inclusief rekenrente van 2,5%) van € 390.000 (2016: € 367.000 op deze grondexploitatie). Voor dit verlies is reeds een voorziening getroffen van € 400.000 per 31-12-2017. Het nadelig resultaat komt voornamelijk voort uit de verplaatsing van een manege, welke is gepland in 2019. De gronduitgifte is voorzichtig geraamd. Voor de komende jaren (tot 2020) worden nog geen verkopen gecalculeerd. De totaal uit te geven grond betreft 2.275 m2 voor een prijs van € 70 per m2.

Bedrijventerrein De Marne-Ulrum

In 2017 heeft er een verkoop plaatsgevonden van een perceel van 750m2 waardoor er een vermindering is ontstaan van € 26.000. Het betreft een complex met een positieve eindwaarde ultimo 2027 van € 342.000. Hierdoor heeft de gemeente geen verliesvoorziening getroffen voor dit complex. De gronduitgifte is voorzichtig geraamd. Voor de komende jaren (tot 2020) worden nog geen verkopen gecalculeerd. De totaal uit te geven grond betreft 27.30 m2 voor een gemiddelde prijs van circa € 43 per m2.

Tuinbouwbedrijventerrein Kruisweg

De verwachting is een nadelig resultaat (inclusief rekenrente van 2,5%) van € 12.500 (2016: € 4.000 positief op deze grondexploitatie). Voor dit verlies is reeds een voorziening getroffen van € 15.000 per 31-12-2017. Het nadelig resultaat komt voornamelijk voort uit een hogere rekenrente in 2017 ten opzichte van 2016. De gronduitgifte is geraamd voor 3.500 m2 in 2019 en 2020 en voor de jaren 2023 tm 2025 nogmaals 4.700 m2. De totaal uit te geven grond betreft 8.700 m2 voor een gemiddelde prijs van € 21 per m2.

4 VOORZIENINGEN

4.1 Voorzieningen

Wij hebben gecontroleerd of de voorzieningen van de gemeente De Marne toereikend zijn. Daarbij hebben we specifiek beoordeeld of de gevormde voorzieningen voldoen aan de eisen en voorwaarden van het BBV. In artikel 44 van het BBV is opgenomen dat voorzieningen (alleen) gevormd moeten worden voor:

1. Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.
2. Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
3. Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
4. Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

Overigens geldt dat altijd voldoende onderbouwing aanwezig dient te zijn alvorens een voorziening gevormd mag worden. Enkele voorzieningen lichten wij toe, vanwege gewijzigde uitgangspunten of vanwege de bijzondere situatie:

Voorziening organisatiewijziging

In 2014 is er een voorziening getroffen voor de financiële effecten van de organisatiewijziging- en ontwikkelingen. In 2017 is er een compensatie ontvangen voor een medewerker ad 79.000 en omdat de boventalligheid van een medewerker is opgeheven is de voorziening voor een bedrag van € 438.000 vrijgevallen.

Voorziening pensioen wethouders

Deze voorziening (€ 0,3 miljoen) is actuarieel berekend met een rentepercentage. Dit is in lijn met de van toepassing zijnde verslaggevingsrichtlijnen. Deze voorziening is voor de gepensioneerde oud-wethouders die niet zijn ondergebracht bij een verzekeringsmaatschappij.

Voorzieningen rioleringen

In de jaarrekening is een voorziening GRP opgenomen van € 270.000. De methodiek en onderbouwing van een dergelijke voorziening zijn sterk gereguleerd door de notitie riolering van de commissie BBV uit 2014. Samengevat wordt voorgeschreven dat alleen gelden die betrekking hebben op toekomstige vervanging of aanleg van rioolinvesteringen in de voorziening worden opgenomen. Overige exploitatieresultaten worden toegevoegd aan een reserve riolering.

De reserve riolering is ultimo 2017 € 92.000 negatief en als gevolg daarvan onderdeel geworden van de algemene reserve. Het BBV staat immers geen negatieve bestemmingsreserves toe. Vanuit de resultaatbestemming 2017 wordt voorgesteld om ter grootte van de negatieve stand van de reserve riolering een toevoeging te doen. De systematiek in de gemeente De Marne voldoet hiermee aan het BBV. Wij adviseren u wel om (in BMWE-verband) de jaarlijkse dotaties aan de voorziening riolering te baseren op de toekomstige onderhoudsuitgaven volgens het GRP.

5 ANALYSE VERMOGEN EN RESULTAAT

5.1 Eigen vermogen

Het BBV kent een duidelijk onderscheid tussen resultaatbepaling (het gerealiseerde saldo van baten en lasten) en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. De gemeente mag geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen muteren.

Om het resultaat van de jaarrekening goed te kunnen begrijpen, is het van belang dat u inzicht heeft in wat het effect op de reserves van uw gemeente is geweest (x € 1.000).

Resultaat 2017	(x € 1.000)
De totale baten van uw gemeente over 2017 bedragen:	34.042
De totale lasten van uw gemeente over 2017 bedragen:	34.652
Het resultaat bedraagt dan (saldo baten en lasten programma's):	- 610
Gedurende het jaar heeft u reeds voor diverse zaken besloten gelden te reserveren. Deze gelden zijn in de reserves gestort:	10.498
Tevens hebt u besloten tot het dekken van diverse uitgaven uit de reserves. Over 2017 betreft dit:	12.818
Per saldo gedurende het jaar gelden onttrokken (meer onttrokken aan de reserves dan toegevoegd):	2.320
Gerealiseerd resultaat	1.710

Inclusief het onverdeelde resultaat 2017 bedraagt het eigen vermogen van de gemeente per ultimo 2017 € 8,3 miljoen. De reserves van uw gemeente zijn in 2017 met een bedrag van € 0,6 miljoen afgenomen. Dit sluit aan met het saldo van baten en lasten zoals dat is verantwoord in de programmarekening.

5.2 Financiële positie

De totale vermogenspositie wordt onder andere tot uitdrukking gebracht door middel van diverse ratio's. Hieronder hebben wij de ontwikkeling van de belangrijkste ratio's over de afgelopen drie jaren opgenomen.

Kengetallen	Jaarrekening 2015	Jaarrekening 2016	Jaarrekening 2017
Weerstandsratio	2,38	4,18	4,15
1a Netto schuldquote	81,3%	64,7%	61,2%
1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	70,1%	56,5%	59,6%
2. Solvabiliteitsratio	16,0%	22,7%	21,5%
3. Grondexploitatie	3,4%	0,5%	0,4%
4. Structurele exploitatieruimte	0,5%	6,7%	0,3%
5. Belastingcapaciteit	107,6%	114,6%	117,6%

De provinciaal toezichthouder heeft een normering ontwikkeld ten aanzien van de financiële kengetallen die is opgenomen in onderstaande tabel.

Kengetal	Voldoende	Matig	Onvoldoende
1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90-130%	> 130%
2. De solvabiliteitsratio	> 50%	20-50%	< 20%
3. Grondexploitatie	< 20%	20-35%	> 35%
4. Structurele exploitatieruimte	> 0,6%	0 < 0,6%	< 0%
5. Belastingcapaciteit	< 95%	95-105%	> 105%

Naar aanleiding van bovenstaande merken wij op dat zowel de ratio weerstandsvermogen als de belangrijkste kengetallen inzake schuldpositie en solvabiliteit wijzen op een voldoende stabiele en solide financiële positie.

5.3 Weerstandsvermogen

Ten einde een oordeel te geven over de financiële positie van de gemeente dienen naast het eigen vermogen ook de risico's zoals opgenomen in de risicoparagraaf te worden betrokken. In de jaarrekening zijn de risico's weergegeven in de paragraaf weerstandsvermogen. Evenals voorgaande jaren worden de risico's periodiek geactualiseerd zodat een actueel inzicht bestaat in de risico's. In de jaarrekening 2017 is de actuele stand van zaken ten aanzien van de risico's opgenomen en laat zich als volgt samenvatten:

Onderdeel	2015	2016	2017
Weerstandscapaciteit	€ 5.116.000	€ 7.646.000	€ 6.608.000
Risico's (financieel vertaald kans * impact)	€ 2.152.000	€ 1.830.000	€ 1.590.000
Weerstandsratio	2,38	4,18	4,15

	De toename van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2016 wordt verklaard door de verkoop aandelen Enexis en het positieve jaarrekeningresultaat 2016. In 2017 is per saldo € 1,5 miljoen onttrokken aan de algemene reserve waardoor de weerstandscapaciteit ten opzichte van 2016 met circa € 1 miljoen is gedaald. Wij zijn van mening dat de integrale risicobenadering en de financiële vertaling van de verwachte risico's in 2017 op een adequate wijze heeft plaatsgevonden. Ondanks de afname in 2017 van de weerstandratio van 4,18 in 2016 naar 4,15 in 2017 kan de weerstandcapaciteit van de gemeente De Marne nog steeds als 'uitstekend' worden aangemerkt.
5.4 Conclusie financiële positie	<u>Conclusie</u> De gemeente De Marne beschikt over een voldoende gezonde financiële positie en is derhalve goed in staat om toekomstige tegenvallers op te vangen.

6 INTERNE BEHEERSING

6.1 Samenvatting bevindingen managementletter 2017

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in december 2017 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de bedrijfsvoering binnen de gemeente met name de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens. Onze bevindingen, voortvloeiend uit de interim-controle, zijn vastgelegd in managementletter van 28 maart 2018 ten behoeve van het college. De samenvatting en conclusie uit de managementletter 2017 is als volgt:

Conclusie

Ons beeld is dat de administratieve organisatie en interne beheersing (de controles in de lijn, gecombineerd met de interne controles) van gemeente De Marne voldoet aan de daaraan te stellen eisen.

Dit betekent dat de gemeente de processen en beheersingsmaatregelen dusdanig ingericht heeft, dat een goede afweging van kosten-baten is gemaakt om de organisatie van deze omvang met de beschikbare middelen te beheersen. Dit betekent voor gemeente derhalve een goed resultaat. Het beeld vanuit de interimcontrole is dat de interne processen en procedures binnen uw gemeente zijn voorzien van diverse 'checks and balances' met uitzondering van enkele (detail)bevindingen.

Ten opzichte van vorig jaar constateren wij dat diverse aanbevelingen die wij hebben gedaan niet (volledig) zijn opgevolgd. Wij hebben begrip voor deze situatie. Aangezien de gemeente minder dan een jaar nog in de huidige vorm bestaat, vanwege de fusie tot gemeente Het Hogeland per 1 januari 2019.

In onze rapportage hebben wij derhalve op diverse plaatsen aandachtspunten opgenomen, die van belang zijn voor de inrichting van processen binnen de nieuwe gemeente. Dit zijn geen onderwerpen die niet onder de aandacht zijn, ook is dit overzicht zeker niet compleet. Wel achten wij de genoemde punten van belang om mee te nemen bij de nieuwe inrichting en het College hiervan op de hoogte te stellen middels deze managementletter.

Aandachtspunten voor de jaarrekening 2017

Wij hebben enkele specifieke aandachtspunten die van belang zijn voor een tijdige afwikkeling van de jaarrekening en die van materiële invloed kunnen zijn op het oordeel omtrent de jaarrekening. Dit betreffen:

1. *(Verbijzonderde) Interne controles verder uitvoeren en afronden, waaronder controle op de prestatielevering (op inkopen en het sociaal domein), Europese aanbesteding en intern aanbestedingsbeleid. Deze werkzaamheden zijn onder de aandacht van uw interne controle functionaris.*

2. *Verkrijgen van controleverklaringen van zorgaanbieders sociaal domein, de GR Participatie Noord Groningen (Ability) en de RIGG. Hierover heeft de gemeente afspraken gemaakt met de betreffende partijen.*

Bovenstaande aandachtspunten zijn bij de gemeente onderhanden, daarnaast zijn er een aantal belangrijke items vanuit wet- en regelgeving (conform voorgaande jaren). Wij hebben er alle vertrouwen in dat deze aandachtspunten voorafgaand aan de jaarrekeningcontrole 2017, voor zover binnen uw beïnvloedingssfeer, adequaat door de gemeente zijn afgerond.

De gerapporteerde onderwerpen in de managementletter met betrekking tot de jaarrekening 2017 zijn voortvarend opgepakt en in onderling overleg afgewikkeld. De onderwerpen met betrekking tot procesverbeteringen hebben wij een prioriteitsstelling meegegeven. Wij adviseren de gemeente deze onderwerpen gedurende de uitvoering te monitoren en de voortgang te bewaken. Tijdens de interimcontrole 2018 zullen wij de opvolging van onze adviezen beoordelen en hierover rapporteren in onze managementletter.

Voor onze specifieke bevindingen en overige aanbevelingen verwijzen wij u naar de genoemde managementletter d.d. 28 maart 2018.

7 VENNOOTSCHAPSBELASTING

7.1 Vennootschaps- belasting

Met ingang van 2016 vallen gemeenten (voor bepaalde activiteiten onder bepaalde voorwaarden) onder de werking van de Wet op de vennootschapsbelasting (Vpb). Deze wijziging is ingevoerd om publiekrechtelijke lichamen op dezelfde wijze te behandelen als private organisaties. Uw gemeente heeft de activiteiten geïnventariseerd die (mogelijk) belastingplichtig worden als gevolg van de invoering van de vennootschapsbelasting.

Vervolgens heeft de gemeente deze activiteiten nader geanalyseerd, waarbij de gemeente gemotiveerd heeft aangegeven of, en in welke mate, de vennootschapsbelasting van toepassing is. Dit heeft geleid tot het opnemen van een vpb last van € 7.000 in het boekjaar 2017. Hiervan heeft € 1.000 betrekking op het boekjaar 2016 (naverrekening) en € 6.000 heeft betrekking op het boekjaar 2017.

De last vennootschapsbelasting in de jaarrekening is bepaald in samenwerking met externe fiscalisten van Caraad. De ingenomen standpunten kunnen mogelijk nog leiden tot discussies tussen fiscalisten en de Belastingdienst, waardoor de uitkomsten niet zonder meer duidelijk is. Dit heeft mogelijk nog effect op het door de gemeente te betalen bedrag.

Pas na een eventuele afstemming met de Belastingdienst of op het moment de definitieve aanslag wordt vastgesteld zal blijken of en in hoeverre de fiscus de door de gemeente gevolgde standpunten overneemt. Om die reden kan de in de jaarrekening bepaalde belastinglast achteraf nog aan verandering onderhevig zijn. Desalniettemin zijn wij en het college van mening dat de vennootschapsverplichting, uitgaande van de nu beschikbare informatie, juist is verantwoord in de jaarrekening.

8 OVERIGE BEVINDINGEN CONTROLE JAARREKENING

8.1 Wijziging in verslaggevingsvoorschriften en overige wet- en regelgeving	In de jaarrekening 2017 zijn geen stelsel- of schattingswijzigingen verwerkt. Wel zijn de vergelijkende cijfers 2016 in de jaarrekening 2017 op enkele onderdelen aangepast voor vergelijkingsdoeleinden. De gemeente heeft de jaarrekening verder aangepast conform de wijzigingen in het BBV, waaronder het toevoegen van de verplichte bijlage met de taakvelden.
8.2 Bevestiging van het college	Wij hebben van het college een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.
8.3 beperking in reikwijdte van de controle	Er zijn geen meningsverschillen met het management noch het college geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door de medewerkers en het college van uw gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.
8.4 Normering topinkomens (WNT)	De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is in werking getreden met ingang van 1 januari 2013. De WNT regelt niet alleen de openbaarmaking van topinkomens in de publieke en semipublieke sector, maar stelt ook maxima aan de hoogte van de bezoldiging van topfunctionarissen en tevens aan de ontslagvergoedingen. Met ingang van 1 januari 2013 is bij wet vastgelegd dat rechtspersonen of organisaties die volledig of in aanzienlijke mate uit publieke middelen zijn gefinancierd, beloningen van topfunctionarissen openbaar dienen te maken, ook als deze de in de wet gestelde maximale bezoldiging van € 181.000 niet te boven gaan. Daarnaast dient u het salaris openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief – wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan – ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000. Uit de werkzaamheden blijkt dat in 2017 voor de topfunctionarissen en overige medewerkers geen sprake van een overschrijding van de grensbedragen en dat de WNT juist is verantwoord in de jaarstukken.
8.5 Single Information Single Audit (SiSa-Bijlage)	De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien een zevental documenten aan het CBS te leveren. De SiSa-bijlage die opgenomen is in de jaarrekening, is opgesteld door de gemeente De Marne. Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2017. Hierbij stellen wij de juistheid van de gegevens in de SiSa-bijlage vast. Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze terecht is ingevuld. Medewerkers van uw gemeente hebben dit aan ons bevestigd.

In het kader van de totstandkoming van de SiSa-bijlage merken wij nog het volgende op. Bij de meest recente review van de Audit Dienst Rijk (ADR) van de accountantscontrole van de SiSa-bijlagen 2017 (de zogenaamde single review) hebben wij gemerkt dat deze dienst (zeer)kritisch is op de kwaliteit van de aangeleverde SiSa-bijlagen door de gemeenten en de hierop uitgevoerde accountantscontroles.

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit rapport over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2017 in het kader van SiSa zijn verantwoord. Wij doen dit met een tabel, die wij ook opnemen als er geen fouten of onzekerheden geconstateerd zijn. Per regeling is hierin aangegeven of, en zo ja welke, financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Nr.	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in Euro's	Toelichting fout/onzekerheid
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)	N.v.t.	0	Geen bevindingen met invloed op financiële vaststelling.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2017	n.v.t.	0	Geen bevindingen met invloed op financiële vaststelling.
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeentedeel 2017	n.v.t.	0	Geen bevindingen met invloed op financiële vaststelling.

Uit de tabel blijkt dat wij bij onze controle geen fouten of onzekerheden hebben geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

8.6 Fraude als onderdeel van de accountants-controle	In Nederland is de accountant wettelijk verplicht om alle ontdekte fraudegevallen te rapporteren aan het management van de organisatie. Hoewel wij een kritische houding hebben ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening, willen wij opmerken dat onze controle niet specifiek is gericht op het ontdekken hiervan. De accountant is wel verantwoordelijk voor het betrekken van frauderisico's in de planning en uitvoering van zijn controleopdracht. Wij hebben een fraudediscussie gevoerd binnen het controleteam en met de ambtelijke organisatie van de gemeente De Marne. Tijdens dit overleg is gesproken of het management aanwijzingen en of vermoedens heeft gehad voor de mogelijke aanwezigheid materiële onjuistheden als gevolg van fraude in de jaarstukken. Van het management hebben wij de bevestiging ontvangen dat er geen onregelmatigheden zijn geconstateerd waarbij het management of de werknemers zijn betrokken die een belangrijke rol spelen bij de maatregelen van interne beheersing, of anderen in het geval dat de fraude van materieel belang kan zijn voor de jaarrekening. Tevens hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd die erop gericht waren om het risico van het 'omzeilen' van de interne beheersingsmaatregelen door het management te detecteren. Wij hebben specifieke controles uitgevoerd op memoriaalboekingen en schattingen en hebben significante en ongebruikelijke transacties met behulp van gegevensanalyses onderzocht. <u>Conclusie:</u> Tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2017 hebben wij geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.
8.7 Begrotingsrechtmatigheid	De toe te passen normen voor het begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet. Deze normen dient de gemeenteraad zelf nader in te vullen en te concretiseren. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet. Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat het college belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig meldt aan de gemeenteraad, zodat de gemeenteraad hierover tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat het college inbreuk maakt op het budgetrecht van de gemeenteraad. Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota Rechtmatigheid van de Commissie BBV. Een overschrijding van de begroting is altijd onrechtmatig, maar hoeft door de accountant niet in alle gevallen te worden meegewogen in zijn oordeel. Essentieel is dat de raad nadere regels kan stellen wanneer: 1. kostenoverschrijdingen die zijn gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten, 2. kostenoverschrijdingen passend binnen het beleid en 3. kostenoverschrijdingen bij opneemderelaties moeten meewegen bij het oordeel van de accountant. In die gevallen dat de gemeenteraad geen nader beleid stelt, geldt het uitgangspunt dat de accountant deze kostenoverschrijdingen niet betreft bij de beslissing of hij al dan niet een goedkeurend rechtmatigheidsoordeel kan afgeven.

Daarnaast moet de accountant deze kostenoverschrijdingen – waarvan het college in de jaarrekening moet aangeven dat de raad deze nog dient te autoriseren – in het verslag van bevindingen aan de orde stellen. Extra lasten die zijn gemaakt omdat extra opbrengsten daarvoor de ruimte bieden, terwijl deze extra lasten niet direct zijn gerelateerd aan de extra opbrengsten en waarbij de raad nog geen besluit heeft genomen over de aanwending van deze extra opbrengsten, zijn onrechtmatig.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid kijkt de accountant naar de lastenoverschrijdingen per programma. Op de onderstaande programma's is een begrotingsoverschrijding op de lasten geconstateerd. Deze zijn in de tabel hierna opgenomen:

Lastenoverschrijding programma	Begrotingsafwijking	Onrechtmatig, telt niet mee	Onrechtmatig telt wel mee
Programma 3 Verkeer en Vervoer	€ 85.000	V	
Programma 5 Onderwijshuisvesting en educatie	€ 5.000	V	
Programma 6 Sport, Kunst en Cultuur	€ 72.000	V	
Programma 7 Sociaal Domein	€ 697.000	V	
Programma 8 Milieu	€ 63.000	V	

De overschrijdingen op de programma's 3, 5 en 6 van in totaal 162.000 worden in het raadsvoorstel alsnog door de raad goedgekeurd. Deze overschrijdingen zijn ook nader toegelicht op pagina 165 en 166 van de jaarrekening 2017. Hierdoor tellen deze overschrijdingen niet mee in ons rechtmatigheidsoordeel.

De overschrijdingen op de programma's 7 en 8 worden door ons niet meegenomen in ons rechtmatigheidsoordeel, omdat deze overschrijdingen kunnen worden aangemerkt als opheffing van een BBV (dotatie aan de voorziening riolering).

8.8 Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiserings- omgeving

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen daaromtrent raken dan ook slechts die onderdelen, die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij ter zake geen volledigheid pretenderen.

Op grond van artikel 393 lid 4, Titel 9 Boek 2 BW rapporteren wij onze bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking in dit verslag. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de controle van de jaarrekening niet specifiek is gericht op de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Wij zijn van mening dat voldoende maatregelen zijn getroffen om de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking en informatievoorziening te waarborgen.

Bijlagen

Bijlage A – Niet-gecorrigeerde controleverschillen

Aard van de fouten	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	n.v.t.	n.v.t.
Te hoge vordering voor het project Beschermd Wonen	€ 16.835	€ 16.835
Afrekening 2016 en 2017 van de RIGG niet juist en volledig verwerkt (te lage verplichting aan RIGG)	€ 59.192	€ 59.192
Totaal fouten	€ 76.027	€ 76.027
Goedkeuringstolerantie	€ 451.500	€ 451.500
Gevolg voor de strekking van de controleverklaring	Goedkeurend	

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Persoonsgebonden budgetten WMO en Jeugd	€ 953.909	€ 953.909
Niet ontvangen controleverklaringen zorgaanbieders WMO Begeleiding	€ 2.090	€ 2.090
Niet ontvangen controleverklaringen aanbieders WMO Huishoudelijke Hulp	€ 0	€ 0
Onzekerheid Jeugd (via RIGG)	€ 28.208	€ 28.208
Totaal onzekerheden	€ 984.207	€ 984.207
Goedkeuringstolerantie	€ 1.354.500	€ 1.354.500
Gevolg voor de strekking van de controleverklaring	Goedkeurend	

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college bevestigt dat geen sprake is van niet- gecorrigeerde fouten die, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening materieel (kunnen) zijn.

Bijlage B – Onafhankelijkheidsbevestiging en overige dienstverlening

Bevestiging onafhankelijkheid

In overeenstemming met de Nederlandse Corporate Governance Code dient de externe accountant mogelijke conflicten met betrekking tot zijn onafhankelijkheid, zowel in wezen als in schijn, onder de aandacht te brengen van het college en de gemeenteraad.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente De Marne in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onafhankelijke positie te waarborgen

Astrium beschikt over een stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Het stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersings- maatregelen. Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Astrium.
- Procedures voor de organisatie van periodieke training inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.

- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en indien er bedreigingen zijn signaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreiging voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde onafhankelijkheidsevaluatie) wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Astrium wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een audit commissie of algemeen bestuur, overwegen wij ook een van deze beide instanties te raadplegen.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om de bedreiging weg te nemen.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Astrium, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken welke aan u gerapporteerd dienen te worden.

WWW.ASTRUMOVERHEIDSACCOUNTANTS.NL